

بازل تورندا

حیکایت

بالالرى بىياڭ سوگانلىز. شولاي ايتوب أولدە دۇنيادە بىيڭ راھت يېشىدە كان. آجىرتىدە هەم جالى يخشى بولۇر انشاء الله تعالى باالار اپەن بىر كىتاب پەزىزغا

آتا آناسىن سومىغان بالا

١٢) على ناك آولندە يىنە بىر آتا بىرلىن آنا بار ايدى. بونلۇنىڭ ولى اسملى بۇ يالغۇر اوغلى بار ايدى بونلۇ بىيڭ فقىيرلىز اىكان. فقىير بولسەلۈدە، ولى ناك تربىيەسىنە بىيڭ طوشغانلىز، او قورغۇچى بىرگانلىز هۇر اوغۇر كانلىز، ولى بايغان لەن ناچار كۆئىلى بولغانغە ولى آتا آناسىن بىردى باقمى اىكان، آنلىرىنىڭ كىيىملەرى ناچار بولغانغە ولى كورەسىدە كىلىمى اىكان. بىچارەلىز فقىير حالدە بالالرى يىنە بىر دعاقيلا قىلا دۇنيادەن كىيتەكانلىز. ولى گەدە الله تعالى بواشىنىڭ جزايسىن بىرگان. فقىيرلىنگان، بالالرى باي بولسەلۈدە، آتالرى كېي ناچار كۆئىلى بولغانلىز، ولىنى بىر دە تربىيە لەمگانلىز. ولى دە آتا آناسى كېي فقىير حالدە بالالرى يىنە بىر دە قىلا قىلا دۇنيادەن كىيتەكان. بابايلۇنىڭنى «چەسەللىك آنى اورسىن» دىگان سورىلۇرى بىيڭ طوغۇرى كىلىگان

نازك بالا

(۱۳) سَلِيمْ بُرْ كُونْ اوْ رَامَدَه قارشى كىيلگان بِرْ قارت
 كشىيگە سَلامْ بِيرَدىدَه، زوْرْلۇ كَبى بار و بِ قولىين اوْ بَدَى.
 كَرِيمْ نَىڭ بُواشىن بَيِّك يارا تَدَمْ بَيِّك شادلا نَىدم، چونكە
 كَرِيمْ بُواشى بِرْلَى اوْ زِينَڭ بَيِّك نازك بالا بولغانىين
 كورستىدى بالالرم! سَزَدَه كَرِيمْ كَبى نازك بولڭىز، نازك
 بالا كَبى سوْكاي دُنياده هىچ نَوسَه بولماز، سَزَدَه آنَڭ كَبى
 قارطلىغە و اوْ زَكَرْدىن الْوَغْلَوْغَه حَرَمت ايتىڭز. خَيْر دُعا
 لَرِين آلڭىز. سَزَگە بُرْ نَوسَه بِيرَسَه لَرْ رَحَمَت افندىم
 دِيمَكَدَن طارتنماڭىز. بِرْ وَدَن بُرْ كَتاب-يا باشقا نَوسَه
 صورا سَهَّڭىز، «افندىم مرحَمَت ايدوب شول كَتابنى
 بِيرَسَه» دِيمَكَدَن أياالمَاڭىز. سَزَدَن صورالغان سوزلرگە
 «ايو افندىم» ياخود «خَيْر افندىم» دِيو جواب بِيرَگىز
 نازكالك تربىيە كورگان بالالرده غنه بولادر، سَزَدَه تربىيەلى
 نازك بولو رغە طُرشىز بالالرم.

طوقاس بالا

(۱۴) سَلِيمْ بُرْ كُونْ خَلْفَه سِينَه أچرا دِيدَه قولىين
 او پىمەدى، حتى سَلامَدَه بِيرَمَه دَى، سَلِيمْ نَىڭ بُواشى بَيِّك

طۇپا سلق در . سَلِيمْ نَكْ بو طُوپا سلغى . خَلْفَه سِينَه گَنَه
 توگل، اوْلَه كِمَگَه شولاي اوْلَه هِيچ كِمَگَه سَلاَم بِيرَمِي،
 هِيچ كِمَنَكْ قولىن اوْپَمِي، هِيچ كِمَنَكْ بِرَلَن طانشمى . اوْزىنَه
 بِرَ نَرَسَه بِيرَسَه لَر « رَحْمَت أَفْنَدَم » دِيْب اِيتَمِي . اوْزىنَه
 بِرَ نَرَسَه صورَاسَه لَر « بَلَى أَفْنَدَم » يَا خَوْد « خَيْر أَفْنَدَم »
 يَا خَوْد « بَيْك يَخْشَى اَفْنَدَم » دِيْب اِيتَسِي اوْرَنَدَه
 « أَاء » يَا خَوْد « يَوْق » كِبَى طُوپا سَجْنَه جُوا بِلَر بِيرَه در .
 سَلِيمْ نَى هُو كِم تَرْبِيه سِنْز بالا دِيْب بِلَه در . انَكْ قَلْبِي
 نِيَقَدَر صَاف بُولَسَه دَه هِيچ كِم آنِي سُوْمَز، آنَكْ بِرَلَن
 هِيچ كِمَنَكْ كُورَشَه سِيْ كِيلَمَز، قَايَه بارَسَه دَه آنَدَن
 كِشِيلَر قاچارَلَر بالا لَر ! سِنْز نَى هُر كِم سُوسُون دِيسَه گَنَز
 سَلِيمْ كِبَى طُوپا سَجْنَه بُولَما گَنَز، كَرِيمْ كِبَى نازَك بُولَكَنَز
 طاماقاىي بالا . بالى نَز

(١٥) تِيمِرى نِيَقَدَر طاماقاىي بالا در . آنا سِينَك بِرَ
 نَرَسَه نَى يَشِر وَبْ قَو يَغَانِيَن بِلَسَه، آنا سِيْ چَقْغَانِي صاقْلا بَغَنَه
 طُوه، چَقْغَاجَدَه الوب آشِيدَر، بِرَ كُون كُورَشِينَك المَا
 اغاچىنَه المَا اورَلَار ايچون منَگان، لَكَن بُولَدَرَا الماغان،
 طُتَّوب الوب بَيْك يَخْشَى طايا قَلَاغانلَر . طاماقايلُق بَيْك

یامان خُلقدر. کشینى بُتونلى اشدن چغارى، تيمرى اگز
 بو خُلقين طاشلا ماسه بو خُلق آنى ترمه گە قدرلى آلوپ
 بارى بالالوم! تيمرى كېيى طاماقايى بولودن صاقلانڭىز،
 يوز صوڭىزنى صاقلاغان بولور سىز
 طاماقايى توگل بالا

۱۶) شىكى طاماقايى توگلدر، بىك قناعتلىدە شۇنڭىز
 اىچون آنى هەمم سوهەدر. او زىنه بىرلەگان نۆسەلۈر گە
 راضى بولا، طاتلى ئىعماقلەرنى يېرىپ قۇيمى، يېرىپ
 قويىلغان نۆسەلۈنى ازلىپ دەيرمى، أستەل يانىنە او طرسە
 آش بىرگىز دىب صورامى، بىر گاننى كەتۈپ ئەترا، چونكە
 او زىن انۇتما ياخقىلىرىن بىك يەخشى بىلەدر. قولىنە تىشكەن
 آقچەنى تيمرى كېيى حلوا غەقانفيت غە بتۈمىز كىيلەگان بىر
 آقچەسىن صاقلاز. يېرىمى او طز تىن بولغان صايىن آناسىنە
 صاقلازغە بىور او زىنە كانفيت ياكە حلوا كېيى نۆسە بىر سە
 لە آنىدە آلور. لەن آغاچە آچ كۈز كېيى آنى يالغۇزىندە
 آشاماز، او زىنڭىز كۈچك ايدىشلى يەددە آش چغارى.

شاقشى بالا

۱۷) صدرى غە قاراڭىز بۇ كون ايرتە گەنە مكتب گە

بیک پاڭ كېيلىدى، ايندى حاضر يۈزى- قوللارى- بىتون
كىيمى- قارا ايچندە قالغان، باقىڭىز كتابلارى- دفترلىرى
بىتونلى قاراغە بويالوب بتىكان. بو بالانى نىچىك عىقللى،
تۆبىلى بالا دىپ ايتىرى كېيەڭى؟ خىر بولۇشىنىڭ ئەملىنى
بالادر اوينە قايىتغاچ آڭما آناسىنى آيتۇر بلە سىزىمى؟
خورلار، قىنار ھەم شولائى ايتىرى كە تىيىشلىدر مىيىندە
اول بالانى ايدىشلىرى يانىدە طرغۇز ماام. تمام پاشتاڭى كە
عادىتلەنگىنچە درسخانەنىڭ بىر پۇچماغاندە يالغىز يەن
او طور تۇمن بالالرم صدرى كېيىشلىرى شاقشى بولودن
او زىڭىنى صاقلاڭىز.

بودە بىر شاقشى بالا

(۱۸) بىكىنى شاقشىلىغى ايچون اوينە قايىتار و ب
يىباردم مۇدارىنىڭ بۇن سوتە طوغان يارلىغىدە يۇق يۈزى
و قوللارى و كىيمىلارى شاقشى بولوب مكتاب كە كىيلىگان
بالالرىنىڭ بارچەسىن بىكى اوينە قايىتار رىمن. سىزنىڭ
خىستە بولۇڭىنى بىرده ياراتمىيم. اڭىر ھەر كۈن ئەھارت
آلوب قوللارىڭىنى و يېرلەڭۈنى يوماسەڭىز، كىيمىلەر ئەنلىنى
پاڭ صاقلا ماسەڭىز، خىستە بولۇڭۇزە شېرىھ يوقىدر بالالرم!

بَكْر كَبِي شاقشى يِرمەڭز، سِنَك پاڭلۇڭنى بِيك قاراغا
نمى اوزگىزدە بله سز.

بِيك پاڭ بىر بالا

١٩) كشى زاهىدىنى كورغان صايىن كىيفى كىيلەدر
بِيك پاڭگى ايچون آنى ماقتاب ييارگانىن طېمىيدە
فالادر. باقىز بىتلىرىن، قوللۇين، أستىين باشىين نىقدەر
پاڭ طتادر. هېچ بىر وقتىدە زاهىنىڭ كېيملىرى طابلى -
كاوشلۇرى بالچقلى بولمىيدە. دفترلىرى - كتابلىرى هر قايچان
پاڭ بولادر. ياز و يازارغە كوبىن توگلگە باشلادى
آلاي بولسىدە آنكى دفترنىدە بىر طامچىدە قارا طامغان
كورمۇسن. او يىناب يازغان يازولىر و صرقلەر كورمۇسن
مېن آشىا هر وقت تحسىن كاغدى بىرەمن. سۈدە زاهىد
كىبى بولىڭز، مكافاتالورسز. بىر هفتە پاڭ يورغان - دفتر
و كتابلىرنىدە بلچراق بولمغان شاگىردىلرگە پنجىشنبە كونلۇرى
بىر تحسىن كاغدى بىرلۈز

يخشى يولداش

٢٠) حسننى ايىدىشلىرى بِيك سوهلىز. چونكە اول هە
كىمگە بِيك يخشى ايىدىش بولادر. شويكلرى ينه بىردا اورلىق

کیترمى، هېچ كەم بىلەن دعوی چقارمى. يوقنى بارنى خلفەگە سوپەلەب ايوشدر و ب طۇمى، انلوغە جزا الدررغە تله مى، بلکە آنلىرى عفو ايتدرر اىچون قولىندىن كىلگان اشنى أشلىيدى.

بىر كون «حسن كۈسينى پەحاق بىلەن يوندى» دىبو شكايت ايتدىلىر، يالغان ايدى. حسن يونو چى كەم بولغانىن بىلسەدە «مەين يونمادم» دىدى، ارتق سوز سوپەلەمەدى خلفە قاتىلق قىلا باشلاغاچ، يونغان بالا چغوب يونغانىن اقرار ايلەدى. خلفە آنيدە (كۆڭلى صاف بولغانغە) عفو ايتدى. حسننى كوركام خلقى اىچون ماقتاب يىباردى، منه اىيىش شولاي بولا بالالىرم.

يامان يولداش

(۲۱) حسن او رىننە خالى بولسە، حسن كېنى سوپەلە شەمز ايدى؛ چونكە او ن بىك يامان يولداشدى. او زى عىبلى بولسە، كشىنى قۇتقارز اىچون، چغوب عىبىين اقرار ايتىمىز ايدى، بلکە او زىنڭ عىبىين كشىيگە صلتار ايدى. خالى هەر قايمىخان اىيىشلىرى بىلەن دعوالشۇ، آنلارغە راھتلەنوب او يىنارغەدە بىرەمن. او زىنڭ او يىنچاقلارين

ایبىشلىرىنه او يىنى طۇرۇغه بىرده بىيەمىز، يوق بار اشنى خىلفەگە باروب سوپىلەوىي اىبىشلىرىن ھەككەسى، ئى بار عىيىندىن قباختىر. خىلفە ھەلە ڭالەو چىلىرىنى سومەگانىگە، او زىنەدە كوب وقتىدە جزا بىرەدر، آلايدە همان شول اشندە بولادر. شوناڭ اىچۇن حالدى اىبىشلىرى بىرە سۆمېلىر آنڭ بۈلەن او بىن او يىنارغەدە استەمېلىر

قارشى بالا

(٢٢) بىرى نىقدىر قارشى و كىرى بالادر، هىچ وقت كشىينىڭ سوزىنە يول بىرمى، هىچ براشىكە قناعت ايتىمى، كچكىنەگىنە بىر اشىدە آشما مخالفت ايتىسىلەن، آچولانا، يلى، قىقرا، تىيىنەدر آنه قارشى بالا شولاي بولادر بىر سوزىدىنە بىر اشىدىنە قالمى ھەرشنى كشىيگە بىورۇغە ياراتا، اوڭ اشلىنىڭ كوبسى او زىنە اشلىگە تىيىش بولغانغە شوندە نىيار خۇلقۇزلىغىن كورستەدر. اگر بىر بالا بىر خۇلقۇندىن قايتىماسە، او زىن او زى اىيڭ اشىكى حالىگە ايندرەچىنەر سوڭاۋ بالالرم بوندائى بولودن او زىكىزنى صاقلى كورڭىز.

يَخْشِي بِالْأَعْلَمْ

(٢٣) بالآلرم: سزْ حُسْيِن فی اوْزْ كُنْگَه اوْرْنَك ایتىڭزْ.
 اندىن عېرىت الڭىز: چونكە اوْل بىيك اطاعتلى، تَرْبِيهلى.
 أياطلى يەمشاق طبىعىتلى بىر بالادر، حُسْيِن اوْيناسى كىيلسە،
 اكما حاضر ايدىشلىر طابلادر. حُسْيِن هىچ بىر اوْينىدە
 اوْين بۇزمى، قاطىلق قىلىمى، يېڭىلسە آچولانمى. اوْكىنمى
 بىرى كېرى قىقىر و ب باقۇمى كېشىگە، اوْزىنڭىڭ ھەز كەم
 طوفندىن سولگانىن كورمەك و ھەز كەم آنكى بىرلن كورشىسى
 كىيلگاننى ايشتىمك نىقدەر خوشدر. آراڭ دەن هىچ بىر كۇنْگَزْ
 خلقىز دىو اطالغاننى يارا تمىسز. البتە ھەر قايىوشى
 كوچۇڭ يَخْشِي بِالْأَعْلَمْ بولۇرغە يَا اتاسزْ.

اوصال بالا

(٢٤) لەمۇي، نىقدەر اوصال بالادر. بىرده تىيمە گان كېشىگە
 تىيە، مىقل ايتە، كشى آنڭ چوين كىتىرگە - كشىنى
 يلاترغە طوشە. شولائى ايتوب بىر ونى يلاتسە بىيك كېيىنى
 كىلە - شادلانا. او رامدىن او رغان قارظلۇنى صوقىلىنى
 مىقل ايتە. مكتىبە يَخْشِي خُلْقىلى بالآلر يانىنە كىيلسە،
 دعوى چغارا آلمى. چونكە انلىر آنڭ اوصاللغىن بلوب

آنڭ ايتىشىنە التفات ايتىمىلر. ات كېڭىڭ أرەدە قالا. أما
قايىسى بالالز، آنڭ قىلىنىشلىرىن تەحەملى ايتىه آلمىلر،
آرالىندە دعوی چغا، صوغشالز، خلفەدن جزا آلالز.
قايىچاغىندە لەمعى بو دەعوالىردى يېڭىلوب يەرطق كېيىملر
ويارالر بىرلىن اوگە قايتا، قايتىغاج يلى، لىكىن آنڭ يلاۋىنە
باغوب بىرودە آنڭ كوشلىن طابارغە طىرىشمى، چونكە آنڭ
اوصاللغىن ھەر كەم بلە، غىب اوزىندە بولغانغە هېچ
كەم آنى آيامى.

ايىزلىگان بالا

(٢٥) خىرى نىقدىز ايىزلىگان بالادر؛ أستىينە قاراب
طۇساڭ كېيفىڭ بىرلا، او قورغە-ياخوديازارغە ياخود-سوپىلرگە
قوشىسىڭ، آغزىندە سوزى چقغانچە جانڭ چغا يازا، يازغا
نین كورسەتكە قولىندەن قىلمى تۇشى دىب بلورسىن. بو
قدىز ايىزلىگان بالانىچىڭ آلغە كىتسىون؟ بۇتون شرىيكلەرى
آن اوزالر، اول آنلىرىن قالور، بولاي بولغانچە اول صىنفەندىن
ھەم كوچە آلماز. بوطېيىعتەن طاشلاماسە مكتىبدىن چقغانچە
ھېچ نوسە قولىندەن كېلىمەز، آياولى مىسىكىن خىرى بىر آز
غىزىت ايتىسى بىر خلقىندەن قۇطۇر ايدى.

تری بالا

۲۶

(۲۶) يېشەسون تری بالالر: چونكە بونلۇ هېچ بىر ساعتلىرىن بوش او زىزمارغە طوشالار. هە وقت كوزلۇي آچق، قلاقلرى تىكگان يىكگان آط كېبى بیورلغان اشنى اشلۇگە حاضرلۇب طرالر. قايىسى بىر اشىدە صفانڭ آرتغراف گەيتۇى بولسىدە، اىزلىگان بالادن آلايدە يخشىراق. صفاغە بىر سوزنى ايکى مرتبە ايتوگە حاجت يوق ايشتوى بىلەن دردىلۇب اشلۇگە يابشەدر.

ھە قانىچان وظيفەسىن شىرىكلۈندىن اوّل بىرەدر نىقدىر گوزل درسىلار يېشەدر. شولاي ايتوب چونكە اوڭىزىنگە وقتى بار اوگونەدر. شولاي ايتوب مُكافات ھەم آلادر. باقىڭىز خىرى بىلەن صفا آراسىندە نىقدىر آيرما بار بونلۇ اوقورغە يازارغە بىر وقتىدە باشلاغانلىرى ايدى. صفا، او زىينىڭ چايالغى بىلەن بىرده ياشىلىشماي اوقي بلە، املانى ھەمبىك گوزل يازا، اما خىرى ھجالامائى عبارەنى اوقي آلمىدر، املا دىيسەڭىز بىرده يازا آلمى.

قارطلۇنى قدرلەگان بالا

(۲۷) مىسىز ورنىڭ اشىيىن بىك ياراتام. آندىن بىك راضى

من، چونكە اول ھە وقت قارظلرغە سلام بىيە، انلۇنڭ قولىن او بە كوشلۇرىن طابارغە طوشى. قارظلۇر كوبىرىڭ زمان او رو بولغانغە، كوشلۇرى بىيك تىز صنادىر شونڭ ايچون خاطرلىرىن بىيك صاقلارغە، قدر و حۇرمەت ايتارگە كېرىڭ، قارظلۇنى حۇمەتلەگان كوچك بالالرىنى ھەر كەم اعتبار قىلا در. مىين مسروكە صاغنەمالق ايتوب، طشىنە «قارظلرغە حۇرمەت» ديو يازلغان و التۇنلاغان بىر كىتاب بولك ايتوب بىيەچىمن كوچك شاگىردىم! سۆزدە مسروك كېرى قارظلرغە حۇرمەت ايتوجى بولسىڭىز، ھەر كەم قاتىندە قدرلى و حۇرمەتلى بولورسز.

قارظلرغە حۇرمەت ايتىمەگان بالا

(٢٨) قارظلۇنى حۇمەتلەگانى ايچون مسروقىن راضى بولغانمىنى كېچە سىزگە سوپىلەگان ايدىم. ھە قايىوشىز بىر اشىدە مسروقىن الگى طتار دىبىدە او يىلاغان ايدىم. لەن آلدانغان اىكائىمن. اراڭىزدىن سەمعى كېچە بىر اقساق قارطغە او چرادى، آشى سلام بىر و بىر آنڭ سوراغان سوزلىرىنە يەشاقلىق بىرلىن جواب بىيەسى او رىندە سەمعى آندىن كەلدى، انى مەسىقلەن ايتىدى. قاراڭىز ئى بوندىندە

قَبَاحَتْ أَشْ بُولُورْمِي؟ بِيْچاره قارط ميڭا بُو واقعهنى سو يله
 گاندە كورنۇن ياشىن طوقطاتا آلمائى يلاپ اوطردى،
 سمعىگە بونلۇڭ اىچون بىك قاطى جزا بىرمىكچى بولغان
 ايدم، بىك اوكتى «ايكتىچى شوندى تىشىز اشدە اصلا
 بولما» ديو بىك قاطى سوز بىودى، بويولى جزا بىومەدم
 عفو ايتىم بالالرم! زنهار شوندائى ياراماز اشدە بولا
 كورمهڭز

يالغانچى بالا

(۲۹) سوكلو بالالرم! بىر يالغانچى، بىر اوغرىدىن
 يامانراقدىر دىلىر، بىر سوز اوصاللۇقنى بلە طرغان زورلىرى
 حقىندەدر. لىكن اوصاللۇقنى بلە گان بعض كچكىنە بالالرده
 باردىر، كە قايچاغىندە قىلغان عىبىينە كورە جزا آماز اىچون
 قايچان برونى آلدار اىچون يالغانلاب ييارەلىر. بوبىك
 يامان خۇق بوندائى كچكىنە يالغانلىرىن دە بىك زورضررلىرى
 چىغافى كورلەدر. مثلا بىر بالانڭ يالغان سو يلە گانى
 يلىنى، ايكتىچى طوغرى سو يلە سەددە آڭا هېچ اشانمازلىر.
 باقىڭز بونلۇڭ حقىندە سز گە بىر حەكىم سو يلە يەم.

حکایە

(٣٠) عبى اسمندە بىر كىچكىنە كُتو چى بولغان. هرقايچان
صارقلرىن او رمانغە ياقن بىيودە كىته ايكان. بىر كوننى عبى
«بورى بار-بورى بار» دىيوبىيك يامان آواز بىرلە قچقوغان
اول خلقى «چندە بورى باردر» دىيب بىيك قاطى قور
قىشىپ يىگروپ كىلىگانلىر اول توبىدە يوقنى يالغانلا
غان ايكان، عبى بولارنى كوروب بىيك قرقلانغان
آلادام دىيب او زلۇندىن بىيك قاطى كۈلگان.

لكن بىر كون چندانوچ بىر بورى كيلوب كتونك
او رطاسىنه كرگان، عبى «بورى بار بورى بار» دىيب
ニيقدىر چىلاپ قچقۇرسەدە «بو آلداق كُتو چى آلدى
طۇرغاندر» دىيب هېچ كم كىيلەمە كان. اما بورى كتونك
ايڭى گوزل قويلىندىن بىر يكۈمىنى بوغان، يالغانچى كُتو
چىنى اشاغانمى يوقمى آنسىن بلە آلمادم
طوغرى سوزلى بالا

(٣١) سىيفى بولىن ماقتانميم، لكن آنكى يالغان سوپىلە و
دىن قورقۇى وھر قايچان طوغرى سوپىلە ودىن قورقماوى،
طارتنماوى نىقدىر گوزلدر. قايىسى بالالر بار ايپىشلىرىندىن

بوينه جزا الدرمق ايچون- ياخود او زى برجزادن قطلمق
 ايچون ياخود او يناب كار ايچون يالغان سوپله ودن
 طارت نمیلر، سیفی بونلر کبی د گلدر. هیچ وقت يالغان
 سوپله رگه ياراماغانین- حقنی يشروعدن جزا آلو ارتغراف
 بولغانین بیك گوزل بله در. بروکشیدنڭ عىبىين بلسە گىدە،
 سیندن صوراما سەلر، سوپله ماڭ لازم د گلدر. اگر
 برونڭ عىبىين بلسە گىدە، صوراما يىنچە خلفه گه ايتىسىڭ
 هلىكچى بولوب بیك يامان بالا بولا سىن، ذكى، وھبى نڭ
 عىبىين خلفه گە سوپله گان ايدى سیفی آنڭ سوپله گانين
 بلسە دە وھبى گە ايتىمە گان ايدى. چونكە ايتىسى ذكى بېلىن
 وھبى آراسىندە دشمانلىق چغاچاغىن آگلىدر ايدى.
 لكن بالالرىم بىر بىز اش حقنده آتاڭز - ياكە آناڭز-
 ياكە خلفه ڭز صوراشىسى، بلگانڭزنى يىشۇرى طوغريسىين
 سوپله رگه كىيرك بولا در. كورگاننى كورمه دم - بلگاننى
 بلمه دم دىپ قالو بىردى يارا مىدر. چونكە بوده شولا يوق
 يالغان بولا در.

كىرلى بالا

(۲۲) بالا چقلار مىسىز گە الى كىر حقنده بوده سوپله گانىم

یوق. بو بز عیبدر که، کشینی هیچ کم قاتنده قبول بولمی
 طُرغان بز حاڭگە قويادو. سز گە سلام بیرگە - سزنىڭ
 بىلەن سوپىلە شرگە كيمىنە طُرغان لامى» كېيى برايىدشنى
 سورمىسىز؟ اول ھەر قايچان او زين سزدىن آرطق دىب
 بلە، او زنچە سز، آنڭ بىلەن بىرگە او يىارغە - يېرگە، درسخا
 نىدە بىر كۈسىدە او طرۇغە لا يق توگل دىب حكىم ايتە.
 اول، ھەرسەنى سزدىن يخشى ياصى الام - ھەرسەنى
 سزدىن تىزرك آڭلىم - و ھەرسەنى سزدىن آرطق بىلەم
 دىب او يىلىدەر. شونڭ ايچون اول، كېرىلى بىز نادان -
 كوچك أحمق - قولىنىن هىچ بىز يخشىلىق كىلىمى طُرغان
 ماقتانچق - هىچ نرسەنڭ باشىندىن چغا آلمى طُرغان مۇدى
 بولادر . شوڭار كورە، آتا آناسى - و خلفەسىدە آنى
 كورەسىلىرى كىلىمیدەر. كېرىلىنىڭ باشىدە ياراقلى لق بىز
 وقتىدە بىرگە جىيلەمىلىز . عقللى - بلکلى - طوش بالالى،
 قايچاندە كېرىلى اولمازلىز؛ چونكە آنلىز، نىقدەر بلکلى بولسى
 لىرده او زلى يىنڭ بىلمەگان نرسەلىرىنە قاراخاندە بىلگان
 نرسەلىرى آز بولغانىين آڭلىلىز .

كېرسىز بالا

(٣٣) نافع، بىر باي كشىنڭ بالاسىدەر كىيىملىرى، بارچە

ایبىشلىرىنگىندىن يخشى، او ينچقۇ و غىير نو سەلرى يىدەھەر
 قايسىنەنگىندىن كوبىدر بولغاچ سز آنى كېرىلى
 و غۇرلىيدىر دىب بىلە طۇغانسىز، خىر «الحمد لله» نافع ناڭ
 آنداي اشكى خلقى يوقىر. اول اىبىشلىرى بىرلىن اوينى،
 او ينچاقلىرىن دە آنلرغە اوينى طۇرغە بىرە، او زىنڭ
 آنلردىن باي بولغانىن هىچ بىر وقت بلدىرمىدۇ. او تكىنلەگى
 و علمى، آنلرنىڭ كوبىنگىندىن آرتىقدۇ؛ شولاي بولسەدە
 بىرده كېرىلنىمى و غۇرلانمى، و بوتن اىبىشلىرىنىڭ ئىستۇن
 بولوى بىرلىن ماقتانىمى، شوئى سىبىدىن مكتىبەگى باز
 اىبىشلىرى دە آنى سوھەلر، بىرده آشىا حىسىد ايتىمىلىر. بالا
 قايلەم! سزىدە نافع كېمى بولسەڭز. سزىيىدە اىبىشلىرىڭز
 سوھەلر و حۇمت ايتىرلىر.

كۈڭلەن يېشاق كۈڭلى بالا

(٣٤) بىر نىچە يىل الڭ صنفندە بىر كۈچك بالا باز
 اىدى، كە كۈڭلەن بولغانغە بُتون شەرىكلىرى آنى سوھەلر
 اىدى بىر زەمان بايتاڭ وقت آوردى، ماھىر، اول بالانىڭ
 اسمى اىدى) شوئى قىدر قايمۇلاندىكە قايمۇسندىن تمام
 خىتەلىنى. يالان اياق - كېيىمى يىرطق - اچلىقىن جۇدە ئان

بىر خىر چىگە طوغىرى كىيلسە، آزغىينىڭ يار طيسن بولوب
 اشىا بىر زايدى (بعض بالالر كېلى) قىزق اىچون
 حىوانلىنى رنجتوب او يناماز ايدى؛ حىوانلىنىڭ بىزگە
 بىيك كوب فائىدەلرى بولغانغە، آنلىنى رنجتوب او يناماق
 بىيك زور نعمت طانيمماغانلىق بولوين يخشى آڭلىدىز
 ايدى بالالرم! سزىدە ماھر كېلى كوڭلۇچۇ بولڭىز، سزىمەدە
 ھەر كەم سوھەر، ھەر كەم سوگان آدمىنىي الله تعالى دە سوھەر
 قاتى كوڭللى بالا

(۳۵) «باھر» گە كىيلسىك، اول بُتونلەن ماهرنىك
 كىير يىسینەدر: او رولۇنى كەتاجىلۇنى بىر دە قىرغانمى، انلىرغە
 هېچ بىر ياردەم ايتىمى، آتاسى بىر نىچە آيدىن بىرلى خىستەدر،
 شول آزادە اول او دە طرۇب - آناسىنە بولشوب - آتاسىن
 باقىمۇ آنلۇ بورچى ايدى، اول او زى شىكىللى بىر نىچە
 ياراماز بالالر بولن او يناب، او را مەدە عمر او تەكارەدر
 يىر كون آنى چاپقىن اىيدىشلىرى بولن او را مەدە كوردم.
 بىچارە بىر ماچىينىڭ قىيرغىنە ايىسکى طاس بىلە گانلۇردا او ز
 لرى طاشلىرى بولن ماچىينى بىرگە لىيلر، رحيم سىزلىرى، مىسکىن
 ماچىينى باروب چىشوب يىدارمه سەھم، اول تەڭلىر ايدى.

ينه بىر موتىه سندە من الگەرە المادم : شولاي ايتوب
 قىناب بىر مسكين ماچىنى اولدر گانلىرى بو حالنى كور
 گان اىكىنچى بالالرى بو نلرنڭ مرھمىسىز اىكىنин تمام
 آڭلادىلىرى بالاقايلارم ؟ بونداي اشىي بالالرى بولان اوينىا
 ماڭىز : چونكە كشى شوندای بالا يانىنە يېش يېش بارسىء،
 او زىن انلىرى كېيى بولۇدن صاقلى آلمىدىر

اوغرى بالا

٢٦ بالالرم جانلىرم ؛ سىزدىن بىر ڭىزگە اوغرىيدىر
 دىسەلر، بوندىن يامان كوشىلىنى بُزا طوغان بىر نۇسە
 دىنپادە بولۇر مىكان ؟ او يىلاپ قاراسە ڭىزلا، اىچىڭىزدە
 اوغرى، دىب ايتىرگە تىيدىشلى هىچ بىر بالا كورمەيمىن.
 شولاي بولسىدە سىزنىڭ ياشىدەسز او يىلاماغان اوغرى
 بالالرده باردىز. «نامى»نى اقچە او رلاغانى اىچۈن كېچە،
 پولىسلر تۇمدە كەلوب كىيەتلىكانيين كوردىڭ، انه اول
 الطى غەنە ياشىنده بىر قاراچ بالادر آچ كوزلىيدىر، حلوا
 لور، و طاتلى نىرسەلر آشار اىچۈن آناسىنىڭ آقچەسىين
 او رلى او رلى قاراقلقىغە او گۈرگۈاندەر. مكتىبە اىيەشلىر
 يېڭىڭى قىلىرىن او رلى، تنفس و قىتنىدە اوين اويناغاندە

طوپلرین و باشقه اوینچقلرین اورلی اورامدن اوز
غان صاتوچيلرنگ اوینچقلرین - و آشاملق نرسه‌لرین
اورلیده طتلادر. برباغچه‌ده ييمش کورديمى، نېچكىدە
ابى اورلارغە فرست ازلىدر. نامى بو اشىين طاشلاماسە
نى حائلگە كىلگانىن البت كوره چكسز، اول ايندى
او سكاكىچدە اورلار، تۇمەگە كور، عمرى شوندە اوتن،
ياخود بىر اورلاغان يېرىندە قىناب اولدرولۇ. نامى كېىى
بولودن بارچەڭىزى ئىزلىك تىعالي صاقلاغاى ايدى بالالرم.

ناصح بالا

٣٧) سوكاوا بالالر! كىشى نرسەسىنە قول سوزمۇق،
يعنى كشىنىڭ آقچەسىن - ياخود قواند اشىين - ياكە باشقە
بر نرسەسىن آلورغە يارامى، بىر بالا كشىنىڭ بىر نرسەسىن
آلسە، اوغرى بولوب قاراق اسمى بىلەن بتون خلق اراسىندە
دۇنيادە و آخرتىدە مسخرە بولۇر اوتكەن درسلۈدن بو
آكلاشلغان ايدى. لىكن بىر بالا يولىدۇن بىر نرسەنى طابوب
آلسەدە آيەسىنە قايتارماسى، اول قاراق بولامى؟ بو
آكلاشلماغان ايدى. ايمى بالالر بلەن يولىدۇن بىر نرسە
تابىسىڭىز، اول نرسەنىڭ آيەسىن ازلىب طابوب آيەسىنە

قایتاروب بیروگه کیروگ، اول نرسنه ایه سینه قایتاروب
 بیر ایچون گنه يولدن آلوب یانگده طتارغه یاریدر،
 اگر اول نیت برلن بولماسه، الورغه ده یارامی، یانگده
 آصرارغه ده یارامیدر، باری بر قاراق حکمندہ بولادر
 نوری، بر کون مکتبدن قایتتقاندہ يولده بر نرسنه
 ٣٨
 کوردی، قولینه آلوب قارادی، اول بر آقچه یانچغی
 اولوب، ایچنده دورت اونار صوملق آلتون - و بیش بور
 صوملق کمش آقچه بار ایدی بو آقچه نوریغه بر
 زور بايلق بولورلق ایدی اگر نوری اورننده باشقه
 بر بالا بولسه ایدی، اول آقچه نیالوب قویوب هیچ
 کم که پر نرسنه سویله من ایدی. لکن بو نوری ناصح
 بالا بولغانغه آقچه اوز آقچه سی بولمغانین بلوب شولوق
 وقت حلفه سینه کیلدروپ بیردی. یانچقنى یوغالتغان
 کشینی طابدیل، بو کشی اوچ بالا آتاسی بېرقىز كمسنە
 ایکان، بو آقچه، بالالوین تربیهلى ایچون ایرلى خاتو
 نلى نڭ اوراق وقتندە اوروب طابغان آقچه سی ایکان
 اگر نوری، ناصح بور بالا بولماسه ایدی، او را قچى نڭ
 بالالرى آچالقدن اولو بىڭ ياقن ایدی.

بىر بىرىنە دوست طوغانلىرى

(٣٩) بىر بىرىن سوگان ايکى طوغاننى كورودن كوشللى و يخشى هىچ بىرنىسى يوقدر. ناصرگە باقىڭىز كوچك بىرادى ساجدىنى يىقدىر سوهىدز. مكتىبىن قايتىغاچ بىشىگىن تىپىرتىز: يلى باشلاسە، آنى قچاغىينە الوب يېرىتىز، جواترغە طۇشور. آناسى، ساجدىنى آرتغراق سوگانىنىن كورىسى، بىرده كونلەشمەز، آناسى آنى دە ساجىد قدرلى سوگانىنى بىيك بلوز، ساجدىنى كوبىرك قچاغىينە الوبى، انك كوچك بولغانندىن ايکانىنىن بىيك يخشى بلوز. الوغار كوچكلەردى بىر بىرىنە دشمان بولولىنىدىن صاقلارغە كىيرك، كوچكلەردىن الوغ قىندىشلىرىن سورگە كىيرك، بىر كەت قىنداش قىنداشكە دوست بولغان اهلى بىت دە گەنە بولادر. آنداي قىنداشلىرىنى آتا آنانىردى بىيك سوب، بولكلەر و هەدىيەلىرى بىرە طرالىر. الله تعالى دە اول اهلى بىت كەرەمەتىن يادىدا در

قۇرغانچق كىنچى بالا

(٤٠) ۱- فرييد نىچون بولاي چراين صەنان باقىڭىز نىچك يلى! شكسىز بىرنىسى دەن كوشلى قالغان بولورغە كىيرك. ۲- سېبىي بلندى: كوچك قىنداشى وحيد گەمكتىبىدە

عقللى اوطرسون ايچون آناسى بىرگان
 ايدى، فريز شونى كوبىسىنوب قرغانغان بولورغە كيرك.
 فريزنىڭ ياشى (طوقۇز ياش) بايتاڭ زور ايندى، وحيد
 كېرى (يىدى ياشىندە) چاغنده فريزنىدە آناسى شولاي
 نازلاتا ايدى. آناسى نڭ وحيد گە بىرالمانى ارطق بىروى،
 وحيدنى ارطق سوگانگە توگل، بلکە بالا ياشرگ چاغنده
 بىر آز شونداي نوسە لىر بىرلەن الشدر وغە محتاج بولغانغەدر.
 فريز، بون آڭلامىدر. طوقۇز-اون ياشلىرىنه كىلگاچ
 وحيدنىدە بولاي نازلاتمازلىر؛ چونكە بالا يخشىنى ياماندىن
 آيرىداي وقتىغە ايرشىسە، آنى نازلاتوب اوطرمىيلر. اشقا
 قوشالىرده اول آنى قىلورغە تىوش ايكائىن بلوب قىلمق
 لازم بولادر. اما وحيد الى اول درجه گە يىتىمەگان

كويىز بالا

(٤) كويىز بالا نىندى بولغاننى بله سزمى بالالرم ؟
 كويىز بالا، هر وقت بىز نور گە سو يگان، ياشقا كىيمىم -
 ياشقا بوركى - ياشقا چىتك كاوش كىرگە سو يگان بالادر.
 كويىزلىك ادم ايچون بىز عىبىدر. اول بлагە تُشودن
 او زىكزى صاقلاڭز بالالرم. يىز، قول، تىن پاك بولمىق،

آرچلغان، پانگان کییم کیمک، کنگی کبی یاڭراتلغان
آياق کییملری کیمک نىقدەر فائدهلى در. اما ياشالق،
و قىمتلى لىك اوزىنڭ و آتاسىنىڭ بايالغىنە كوره بولۇرغە
تىيىشىدەر. كەمنى كوردىڭ ازڭ كبى كىيىنەسى كىلو
بىر عقلسىزلىقىدەر.

آنە ناشىدگە باقىن، اول كويىز بالاد، اول هەر وقت
أستىنە ياشا كازا كى. و هەر كىيىمى مىلييونلى باي بالا
لرىنڭ كىيىمى كبى بولۇنى أستى در. مكتېبگە كىلسە،
أستىنە و يابولغىنە سىيەكان خوش ايسلى مايلر ايسىندىن
يانىنە باررحال يوق. بو كوچاڭ افندى ياماولى كىيىملر
كىرگە بىردى ياراتىمى، اعتبارسز بالا، آتاسىنىڭ كونىنە بىر
صومىدىن آرتق اقچە طابارغە كچى يىتىمى طرغان بىراشچى
بولغانىن او يلامى. اتا آناسىن آورصىدرماى ياماولى
كىيىم بىرلىن يېرىغان بىر بالانى، آتا آناسىن كچىندروب ياشا
كىيىملر بىرلىنگە يېرىغان بالالرىدىن ارتق كورىڭ بالالرم!
كويىز بولماغان بالا

(٤٢) بو كون مىن راشىدگە مۇcafات ايتوب بىر كتاب
بىررگە بورچلىيمىن: چونكە اول هەر وقت پاك كىيىملى

و دەقتلى بىر بالادر آما كويىز دەڭلەر .
راشد، اناسىنەك بىيىك مەشغۇل ايدانىن بىلگەنگە، آكى
يامارغە اش قوشمىسون اىيچۈن، كېيىمنى مۇمكىن قدرلى
از ايدى كوتىدۇر . او ن ياشىينە كىيىك ئانىنە كورە، آناسى
بايىردا مەھى قارا چوقە (پۈصتۈر) دەن بىر كازا كى تىكىر مەكچى
بۇلغان ايدى، او لى بۇنىڭ حەقىندە آنامىيىنە شول سوزلۈنى
سوپىلەدى :

آنام مىڭا قارا چوقە دەن كازا كى تىكىر مەكچى بولۇر و كە
بىيىك شادلاندىم . لىكن آتامنىڭ بۇ طورىنده كىيىن، پالبارنىڭ
قىش اىيچۈن بىيىك نېڭكە، او تايمىز بولۇر دىيو سوپىلە
گانىن بىلەسىن . مەتىپاها را ئابىق مەخالغان، و سەنلىكلىرى
مەتم اسستىمە كى كازا كى بو قىشقە ياراڭىلى، آنڭى
او زىنە آتامىغە قىشاق بىر چوقە چالبار تىكىرسە ئىز ياخشى يەراق
بولۇر ايدى .

اند كورە مىسىز بالا لىر، بو را شىد كويىز توگللىكى
آنستىنە نىقدىر صاف كۈملەيدىر . سىز ھەم شولاي
بۇلۇر غە طرشىڭىز .

سىز صاقلى طوغان بالا

٤٢ عرفان كورگانىن هېچ كەمگە سوپىلەمى : آكى

سو سویلەرگە يارى بىرىشى اڭاسىر سویلەرگە بىرددە
قورقى عرفان سر صاقلاوچى بالادر بىرىشى ناك سو
زىن اىكىنچىيگە كىتروب اىكى اوچ عائلەنڭ استىن أستىكە
كىتروچى بالالى كېيىمىزدر

بىر اون كون اللە عرفان فدائى خاتون ناك اوينه
بارغان اول كون فدائى ناك اوينه چراين صتغان بىرادم
كيلوب خاتون بىلەن غاوغە ايتكانىن كورگان. عرفان
آنده بارغانىنە مەڭ موتىبە اوكتىكەن. بو اير كشى كىتەچ
بۇتون كورشى خاتونلىرى فدائى ناك اوينه كيلوب غاوغانڭ
سىبيين بلەتكەچى بولغانلىر اول اير كشىدە خاتون ناك
ياقىنلىرىنى بولغانغە، فدائى اول خاتونلىرىغە سىبيىنى
سوپلىيسى كىلمەغان انڭ اىچون خاتونلىرناك كىيفى كىتەن.
ھۆكۈھ خاتونلىرى بىر يېرگە جىيلوب واقعەدىن خبر بىرون
عرفاندىن سوراغانلىر، لەن عرفان سر صاقلاوچى بىر
بالا بولغانغە، كورگان و ايشتەنندىن هىچ نورسە سوپلىه
مەغان. كورشى خاتونلىرىدە مۇادرى بولماغانغە شارتلى
يازوپ اچلىرى طولوب او يېرىنە قايتوب كىتەنلىر
بالالىم! سزدە عرفان كېيى سر صاقلاوچى بولكىز. هر

کشی ناڭ گناھىن عىيىين قابلاغان بولۇرسىز
 بوشۇ بوغار بالا سر صاقلامغان بالا
 رامى ناڭ اتاسى بىر اول كشىسىسى ايدى، بىتون
 آھلى و بالالرى بىرلىن بىرگە شهر كە بارۇغە اشى چقىدى.
 اوزى كىتە ج ايوى بوش قالغانغە، يۇز اىيللى صوم
 آلتون اقچەسىين باغچىدە بىر بىوڭ اغاج تېيىنە كوموب
 قويىدى. رامى ناڭ اتاسى فقىير كشى بىر اقچەنى اشلەب
 ماڭلاى تىرى بىرلىن طابغان ايدى. رامى اقچەنى كومگاننى
 قاراڭ طردى. شولوق گوننى بالالى بىرلىن اويناغانىم
 بالالرغە ايتدى: سزا تىنلۇق اقچەسى قايدە لغىن بىلمىيسز،
 اوغرى كرسىدە آتى ناڭ اقچەسىين طاباالمان» دىب سوز
 گوشىرىدى. بالالو «سىن او زىندە بىلمىيسن» دىب رامىنى
 اچولانىرىدىلر رامى اچولانغاچ بىلەم دىب اقچەنى
 اورنى بالالرغە كورىستىدى

شول ارادىدە بالالرنىڭ سو يىلەش نىين وسوز گوشىرىگانىن
 بىر اوغرى كوروب طردى. اقچەنىڭ قايدە لغىن كوروب
 قالغانغە كېچ بىرلىن اقچەنى الدى رامى ناڭ اتاسىسى ايكەنچى
 كون شېرگە كېتىوب بىر آيدىن صوك قايتىوب كىيلدى

آغاج تۇندىن آقچەنى قازوب قاراسە آندە يېللەر ايسە
آقچە اوغرلانغان ايدى

مسكىين باباى قايىغىرىدى، يغلادى، بىتون بالا چاغام
بۈلەن بۇ تىن آقچەسىز قالدىم دىدى، رامى آتاسى ناك بۇ
حالىين كورماج او زىيەڭ خطاسىين آكلاسەدە اش او تىكان
ايدى. او زىيەڭ بوش بوغارلغىنە نىقدىر او كنسەدە
قايتىمادى! بالالىر سۈدە رامى كېمى بوش بوغار (سر
صاقلامان) بولماڭىز.

بىزق بالا

٤٥) يوقارىدە، هىچ كەمكە سلام بىومى. هىچ كەم ناك قولىن
اوپىمى-هىچ كەم كە يخشى جواب قايتارە بالمى طوغان بالانى
كوردڭىز. اول طوپاس بىر بالا ايدى. يخشى سوز سو يلى
بىلمەگان كېمى يامان سوزلىرى سو يىلەمى ايدى. بىرى ناك
آغىزدىن يخشى سوز بىرده چىھەسىدە كشىنى قىارتاتۇغان
ادبىسۇ سوزلىرى چغارودن بىرده كىرى ئەرمىدر. اول بۇ
سوزلىنى قايدىن او گۈزە بىلە سۇمى؟ آتا ئازالرى طوفىدىن
بۇدە باغلماي شو يىلە او رامىدە او زالىيە بىر كە او گۈنگان
اررام مالا يىلىنى او گۈزەدر. بىرى بۇ كون بىر اىرسىكى

مسقل ایتوب طرا ایدی. ایسروك آنی مسقل ایتکان ایچون
بدری نلگ آتا آناسین واوزین بیک اشدن چغاروب
سوکدی. ینه بورکون ایکی کو چاک قز بالانی مسقل ایتوب
طرا ایدی. اول قز بالالر بونلگ آوردن چقغان ادبىز
سوزلرن ایشتوپ شیطازىن قاچقان کبى قاچوب
کیتدىلر. آنه بالالر! بدری بُزق بور بالادر انلگ کبى
بولودن اوژئنی صاقلى کورڭز افندىلار بىلەتلىك

٤٦ بیکتاش نیقدىر تربىھلى بالادر سویله سە، کشىنى
قوارقا طرغان سوزنی آغىزىن طارتوب الا المارسى.
جواب بیوسە كشى نلگ كوشىلىن خوشلانىدر دای
يارار افندىم ياخود «خیر افندىم» کبى يېشاق و تربىھى
ليچە جواب بيرىز.

ایدشلىرىنى بىرى آنی رنجتىسە، هۆكم کبى طبىعى
اولدە اڭاشادلانمى، كىيفى بۇلا، اما نیقدىر لچولانلىق
اش بولىدە، بىك كوب بالالر کبى سوگنوب آغۇغە
سېلکان بىراشكى سوزلرنى سویله سى، بیکتاش نلگ بوندای
تربىھلى بالا بولغانىن بلە طرغان آتا آنالى، بالالرى ینه انلگ

بۇلۇن او يىنارغە قوشەلر. بىيكتاشىدىن بالا لىرى بۇلۇن او يىنارغە او تىنەلر. بىزق بالا بىدرى بۇلۇن او يىناماڭ زىپ بالا لىرى بىيك قاطى تنبىيە ايتەلر. بىيكتاش نىقدىر گوزل بالا.

دوامىسىز بالا

٤٧) نى، او ن اوچ ياشىندە بىر بالا در. مكتىب گە يۇرى باشلاغانىنىه آلتى يىل بولىدى همان قادالا قادالا ماتى بلا بىلەن تۈركى او قى بلە، يازغان املا سىنە ايللى ياكى كىش بولسە، كوزگە بىيك كوب كورنىمىدر: چونكە انك املا سىنە كوب وقتىدە يۇرۇلپ ياكى كىش بولادر. بوتن بالا لىرىن كوبسى، ايکى تحصىل دە كانى ئاڭ بىلگانىن آرتغى بۇلۇن بلەلر. نىچون كانى بو قدر آزۇن زماندە بىيك از نىرسە او گۈنگان ايكان! دىيو بلە سېيڭىز كىيلە طۇرغاندۇر؟ كانىگە درسنى دە باشقە بالا لىرىغە كورستىلگاندىن آز كورستىلگانمى ايغان دىب دە كوڭلىڭىز گە كىيلە طۇرغاندۇر، خىر بالا لىرم! باشقە بالا لىرىغە كورستىلگان درسلىنىڭ بارچەسى كانىگە دە كورستىلدى، لەن كانى مكتىب گە دوا م ايتىمەدى، هە بىر جۇمعەنىڭ ايکى اوچ كوتىنە كانى مكتىب دە بولمى ايدى. بو سېبىدىن قايىسى درسلىنىڭ باشىين - قايىسى درسلىنىڭ

ا خیرین آ کلامی قالا ایدی. شولای ایتوب چنلاب
بر درسندیده آ کلامی ایدی. بولنوب طرو سبیلی
آ کلا غانلوندہ انطا ایدی.

بولای درس گه دوام ایتمه گان بالالرنگ بور نرسه
بلولری ده عادت گه خلاف بر اش گنه بولا در، بوندای بالا
غالبا هیچ نرسه او گره نه المیدر. مكتب نگ هیچ بر
درستدن قالورغه یارامی ایکان
دوامی بالا

(۴۸) رفعی، او ن یاشنده بر بالادر. مكتب گه کیله
با شلا غانینه او چکنه یل، شولایدہ کانیدن کوب الده در:
سویله گان کبی او قی، دوست یارا؛ املا سندہ یا اش بیک
از چغا، حساب مسئله لوندہ یخشی چغادر. بونگ سبیی؛
رتعی، اور و بولما سه. یاخود بیک کیرکلی بر اش ایچون
آن ائی آنی قالدر ما سه، سبق خه کیلمی قالمیدر. شولای
رفعی خلقه نگ درسلرندن یخشی فائده لندي، او زیده
طرش و آ کلی بالا بولغان غه بايتا ق الغه کیتدی. مكتب گه
عرا م ایتو، سبق بارنگ برقی شوطیدر. شونگ ایچون
درستدن قالوی بوده بولما غان بالالرغه، مدنی مكتب لزده

مکافان بیره لر شاگردلر بوندای مکافاتنى، آراده ایك
 قدرلى مکفات دىب بلەلر دواملى بالا آلغاسىتە.
 دوامسىز بالا آرتغە قالا اىكىن بالالرىم
 سېقىخە صوڭى كىيلە طوغان بالاس
 ١٤٩ سوكلو قۇنداشلىرىم! ايرتە ساعت سىز طولغانىدە
 درس باشلاڭغاڭنى بىلەسىز الاي بولغاچ صبورى صوڭى
 نىچون ساعت طوقۇزىدە - يَا اوئن طولغانىدە مكتب كە
 كىيلەدر يوق ايسە آنلىنك ساعتى ارتەرق يېرىمىكىن?
 باقىڭىز، صبورى مكتب گە صوڭى كىلو بولن نىقدىر ضرور
 ايتەدر صبورى درسلىك باشىينە يېتىشمىدر، خلفە بىر
 قات سوپىلە گان درسىن آقا او زينە گە سوپىلى المىدى
 شول سېيدىن صبورى ھوسنۇي اسلامى قالادر. مكتبىرددە
 او قولَا طوغان درسلۇنڭ اىيڭى كىركلەسى غالبا ايڭى
 درس بولادر. بىن صبورى اىيڭى كۆنلى درسىنى بىلمى
 قالادر. صبورىنىڭ بواشى كوب بولغان صاين، صبورى
 سېقىداشلىرىنى آيرلا بارا، بلىكىدە ارتغە قالا بارادر
 صبورى بولن شىيكلەرى آراسىنده امتحان وقتىنده بىك
 زور ايرما كورنەچىدر اول وقتىنده صبورى اوكتىنده

غائىدە بولماز. قايسى اتا آنالر، بالانڭ چىرلۇ يارم ساَعَت كىچكىوب سبقغە بار و يىن نىيگە دە قويميلو. اول بىك خطا اشدر. آنڭ ضرورى، بُتون كون درسلر گە حاضر بولىغان بالانڭ ضرورىنى بواپرى بولا يازادر هەر قا يچان دوسى باشلانىدىن چىرلۇ مساحت جو ئىسىدە ئالىڭ كىيلگان كىشى آلغە كىقىر، كىچكىوب كىيلگان كىشى ارتغە قالور.

وقتنىدە سبقغە كىيلگان بالا

٥٠ قدرى گە و قتنىدە سبقغە كىيلە دى دىيوب هېيج كىم تل تىدرە الەمى، اول هە كون چىرلۇ ساَعَت يىا كە يارطى ساَعَت درس باشلانىمازدىن اول مكتب گە كىيلە در. يۈنكە آنڭ آتا آناسى درسدىن كىچكۈنلۈن ئەنلىكىن لەنانگە، و قتنىدە يىيار و گە بىك طوشالىر. قدرى دە مكتبىگە يىلگاندە طوقتاب او يىناو توگل، يەموشلى كىشى بولىن دە طوقتاب سوپە شەميدىر. شول سبىدىن هە درس ئالىڭ اولىين خرىن خلفەدىن يخشى ايشتوب بىك نىق اڭلى بارادر. يچكىوب كىيلە طرغان بالانڭ بىك كوب بلەغان نۆرسە يىن بلە در. قدرى گە بولىڭ شەرىكلىرى اراسىندە بىك زور رف بىوكلاڭ در. بو اش ايچون، قدرىنى-وهىم اتا اانا يىسى، تېرى يىك آيتەمن. سبق دە باشقە اشلىرىدە ھەم و قتنىدە

ج ۶۰ آنچه که از اینها میگذرد (تاریخ اوقو)

کیلوپ مُداومت ایتمک بیک کیرکای اشد ر هر اشده مُداو
متی بولغان کشیگنه اشده بور چین کامل او تی الور دوا
مسن کشی هیچ بر اشده بور چین کامل او تی آلماز امام
اولسون مدرس اولسون معلم اولسون کاتب اولسون
قاضی اولسون تجارت صاتو چی اولسون هر منصب نك
او زینه کوره بور چی باردر که او ته مک لازم در

او پکه چی بالا

۵۱) قاراڭز الى كاشق نیقدر او پکه چی! بو او پکه له و
نیندی اشکی خلق، کشینىڭ توسيين بۇا، قیاقتىن يمسن
لەدرەدر كاشق دن «سگانى بولدى؟ دىب سورا سىڭىزى
جواب بېرىمى كاشق آناسىنڭ سوزىن طىلا ماغان ايدى
آناسى بیك قاتى ارلەدى. بو كوشك بالا، طاوس قۇشى
كېلى كېرىلى بولغانغە بیك غارلەندى، آناسىن دن اوچ آلو
ايچون ايندى او پکه لب او طرادىر باقىز نېچك پۇماقدە
طرا، شوندە آشامى اچمى سو يىلدەمى بىز ساءت طرا چقدە
لكن كەمگە ضرۇر؟ البتە كاشق نىڭ او زینه چونكە كیلگان
بور كشى آنڭ بو قىلىنىشىن دن كلوب آنى مىقل ايتىر آش
آشامى قالا، بیك يخشى، ايترە طوغماچىدە چاى يانىنى
منى و ئورجا قۇرقىسا واقون بېر ھارۋىرە
ھاتىر

آف بِرَوده باروب چاقرهاز اوزى كيلور كيلمهسه
طاغن ضرراوزينه، اوپكه چينڭ ايرنى قالن-قارنى نازڭ
بولا، ديلو، آتالردىن قالغان مقالدر، لىكن بىك معلوم:
ايرقە طوغماچىدە، آنى جانم بىك آشىسم كىلە، يوقمى نىدە
بىلە قابارغە، دىب آناسىندىن صورا يايچىدەر، اى بختىزىز
كاشق، ئىسىنڭ نىقدەر مسخەرشىرى خۇلماڭ باز، بولخۇلماڭنى
خاتلاسڭ بختىيار بولوڭدە شېبەه يوقىز

آچق بالا

۵۲ سمعىنى بىك يارتامن، من گنە توگل آنى آتا
آناسىيدە بىك ياراتالىر؛ چونكە سمعى بالالق بىرلىن قايچا
ئىندە عىيلى بولوب جزا آلسەدە، بُرده اوپكەلەمى، كاشق
كىچى چواین صتوب آچولانوب اوطرۇمى، عىيب اوزىندە
سۈلغانلىقى بىلە، آڭا جزا بىر و، ايكتەنچى بونداي عىيب اشنى
اشلەتىسون اىچون اىكانيين آڭلىيدەر، عىيب اىچون
جوا بىر و خلفتاك آنى سومەگانى اىچون توگل، بالعكس
آق بىك سوگانى اىچون بولوندە بُرده شېبەلنىمى، چونكە
آق دەنيادە اىكىسىيە طوغان آناسىيدە، عىيب اشلەگانى
لىخون جزا بىر و گە جىبور بولا در، شوندەدە أول اوپكە

له می، بلکه باروب آناسین قوچاقلى ده «انی جانم؟ او ز
عیبم ایکانین بلدم ایکنچى بوده اشله مدهم» دیو آناسینه
سوز بيروب آناسينڭ كوكلىن جواتادر. صاف كوكلى.
بیوڭ أميدلى بالالر شولاي بولورغە كيرك سمعى ناك
شوندای خلقى بولغانغە، بالالق بولن عىب اشله سىدە انى
ھەر كەم سوهەدر. ايندى بالالرم! سزدە او زگۇنى تلە سەڭز
سمى گە - تلە سەڭز كاشق كە او خشاتىڭز. سزنىڭچە قايسى
بختىيار بولسى، البتە شوڭا او خشاتىسىز عز يۈلرەم.

بۇزقا بالا

(۵۳) نفعى كچكە بۇزقا بالادر: چونكە اول مكتب كە
بارغاندە او را ملرده او يىناب وقتىن او تارەدر. يانىندىن
او زغان كوچك قىزلۇنى سوگە - اندرغە قباخت سوزلىرى آيتە:
طاوق و ماچىلرغە طاش آتا. او زينە تىمى طوغان يواش
اتلىرنى طاياق بولن صوغما آلمام قيار او رلا رايچون باغچە لرغە
كە، آغۇندىن بىر وقت يخشى سوز ايشتمىسىن. قاچان
مكتب كە بارا طوغان ادبىي بالالرى سوپىلە توب مكتب دىن
قالدىررغە طوشى. لكن ادبىي بالالر انى بىيڭ طانىيلر، آ كا
يول صابو، او لەنڭ ایکنچى ياغىندىن كېتەلر، الای

ایتارگه طورى كىلەمەسە بۇ ايکى سوز بىلەن سوزىن
يىرۇب: افندىم وقتىم يوق، دىب قەطۇپ كىيەلر . نفعى
شولاشكى لىلىرى اسْتىينە، اسْتىين باشىن بىتىن قولىن
بىك شاشى بلچراق - يوتق پۇتقا يتوب يۇتەدر آناسى
يۇرسىدە اول اورامغە چقغاچدە بلچراتا. آناسى ياما سەددە
اول اورامغە چقغاچدە برو بىلەن نزا غلاشوب يوتوب
يىمارەدر . شونڭ اىچون هىچ بۇ بالا نفعىيگە يۈلداش
بولاسى كىلىمىدر

تۇزُك بالا

(٤٤) كمال تۇزُك و توفيقلى بالادر؛ چونكە اول مكتېگە
بارغاتىدە و قايىتقاندە او يىناب عمر او تکرمى. هىچ كىمگە
يامان سوز قوشمى. سلام بىر و ب دوستلىق سوزلىرىن گنە
سوپىلەشە. او زىنە تىمى طوغان اتلىرىكە ماچىلۇغە -
طايفىلرغا طاش آتمى. آنلىنى طايياق بىلەن دە صوقمى .
كىشى تىرسەسىنە بودە قرقىمى. اسْتىين باشىن بىك پاك يۇتە،
قوللىرىن بىتلەرىن بىر دە بلچراتىمى او يىناسە اسْتىين باشىن
بىر دە يىر طفالامى. كمالنى بلگان بالالى بار يىدە بىك يارا تالىر .
آتاسى - ھم خلفەسى بىك يارا تادر كمال ھە بىر اشندە

زورلۇ شىكلىدى. كمالنى كورغان كشىلىز «آى نى بار بالالز، كمال كېرى تۇفيقلى بولسە ايدى» دىب كمانغە
صۇقلانالىز.

قر كجهسى

(٥٥) قر كجهسى بىر كون قىدە يېرى يېرى صوصادىدە كىلوب بىر بازىدە صو طابىدى. بازغە تۇشوب، طو يغاچە، صو اچدى. اچكاج چغارغە قارادى. باز تىرلان ايدى چغا آلمادى او زوب بارا ئۇرغان بىر تۈكى دن ياردەم تله دى. تۈكى: اى اھمۇق! چغارڭى او يىلامايىنچە نىيك بازغە تۇشىسىن، دىيۇ كجهنى عىيېلېت قايتوب كىتىدى.

صودەغى بالا

(٥٦) بىر بالا كولگە صوقۇنرغە دىب تۇشكەن ايدى يوزە بلە كانگە باطا باشلاادى. صو ياندىن او زوجى بىر آغايدىن ياردەم تله دى آغا ئوققاپ: اى اھمۇق بالا! يوزە بلەيسىن ايكان نىچون صوغە كرەسىن، دىب سوگارگە طۇتنىدى! بالا: او لە جانمنى قۇتقارادە تىيىشلى بولسىم صىڭرە سوئارسىن، دىب آغا يىغە ادب او گرتىدى

ايکى كجه

(٥٧) بىر كون بىر كجه كوچمه دن صو ارقلى كوچوب

پارا ايدى ايكتىچى ياقىن اىكىنچى كىجه قارشى كىلوب
 چقسى بونلىر كو چمنىڭ او ر طاسىندە قارا قارشى كىلوب
 سىرىيەتە يوڭىز يېرىشىم دىيلر. كىجه لۇر بىياڭ أزاڭ سۇزش كاچ
 آخىرىنىدە هەر اىكىسىدە صوناڭ تىرلان تۇشىنە تۇشوب باطىدىلەدە
 حلاڭىز بولدىلر

قويان

(ھ) بىر كون قويان آو چىلەرن قورقوب بىر طاو
 تېشكىتە كودى بىر بورى بونلۇڭ كىرگانىن كورقوب
 كىلەنلىدە مەدەمشەقتىزراو « دىب قوياننى طتوب آشادى
 قويان مەشماڭىن قورقوب قاچوەن كو كىرك كىرقب
 اپر كەنەدىر ونلۇڭ نىچە جەتىن آرتقىلغىين آڭلاسەدە
 اش او تىكىن ايدى .

اتفاق

55 بىر بورى ايکى اوگىزنى آشارغە تىلەدى. لىكىن
 لوگىزلىرى سوزلى (اتفاق) بولغانغە ايكىسى آرت آرتغە
 تىرىلىپ بورىگە قارشى طردىلار. بورى آبطراغاچ حىيلە گە
 كوشىي اوگىزلىرى گەايىتىدى: « افندىلار! مىنەم بوقىلۇلۇم،
 سېرىڭىزلىرىن او يىناشوغەنە ايدى. چىن چىندە من سىزنى

قوناقغە چاقرۇغە كىيلەكان ايدىم. سزدىن يواق توڭل فلان
 يىودە بىيك اعلى بۇ كىيىن پەچن بار، شۇنى آشارغە سزنى
 چاقرامن، وقتىڭز بىرلەن رحيم ايتىڭز دىدىيە، اوزى
 كىيتوب بۇ يىودە پوصوب اوطردى. بىر آزدىن اوگۇزلىنىڭ
 برىپەچننى تىيزرلەك و كوبىراك آشامقچى بولوب ايدىشىندىن
 ايرلوب كېيتدى، قالغانىدە بىر گەلەتكىزىڭ فائىدەسىيەن
 انطدى، بورىدە پۇصودىن چغوب اول اوگۇزلىنىڭ برىين -
 سىڭره ايكنىچىسىيەن بوغازلاپ ايتلىرى بىرلەن بىر جىمەت
 بايرام ايتىدى

يخشىلىق يېڭىھە

٦٠) قىياش بىرلەن يېلى بۇ كون سوْز كوشىردىلىر
 (بىحث ايتىدىلىر) يېلى:- مىن سىيندىن قۇتلىيمن قوقۇم بىرلەن
 كشىلىرنىڭ ارقالىرنىن كىيىملەرين صوپىوب طاشلىيمن «
 دىدىي. قىياش-يوق سىين بولىدرا آلمىسىن بواش مىنەم كەنە
 قولىدىن كىيلەدر، دىدىي. آخرسى دعوىلىرىن اش بىرلەن
 كورس توپىر كە قرار بىردىلىر.

يېلى، كشىلىرنىڭ كىيىملەرين صوپىوب طاشلار اىچون
 قاتى قاتى ايسىر كە كوشىدى. يېلى قاتى ايسىكان صايىن كشىلىر

قاتیراڭ كىنوب بىللەر يىن بىلە دىلە.
 نوبت قىاش غە كىلە گاج، قىاش چخوب اول بتون
 دەيمىق ياقطرتدى. سُكُوره آقرىن آقرىن هواني يلىتوب
 بتون خلقنى راھتلەندىرى. اخيوسى بار كشىلۇ كىيىملىرىن
 سالوب طاشلا دىلە.

حىلەنى قايىدەن آكلاغان؟

٦١ بىر آرسلان بىڭ قارطاينغاچ حىلە گە كوشكان.
 ئاز يول أستىنده گى بىر بازغە كىوب ياتقاندە كىلوب
 كورگان بىر حيواننى آشاغان، بىر كون بىر تۈركى بازنىڭ
 يائىتى كىلوب يىتىچكىنە طوقطاب قالغان. آرسلان
 سوق كوروب آيتكان: بىورىڭن افندىم، سۇ تىجربەلى بىر
 دا قىز، سۇنى بىڭ كوبىدەن كىتهمن. سۇنىڭ بىرلىن
 سوپىلەشىدم بایتاق مېشىلە لە چىشىلە چىدر، دىدى.
 تۈركى: «خىر افندىم، سۇنىڭ كېبى بىرۇك ذات بىرلىن
 سوپىلەشىم اول طرونى او زمگە بختىارلىق صايىسامدە.
 ئاز ياقىندەغى ازلى كورگانلىرنىڭ گنە اولوب چىغاننىڭ ازى
 بىرە كورلەمگان گە كرودن ۋورقا من معندور طەتكىز
 لەقىزم، دىدىيە بىلۇب قايىتوب كىيتىدى.

او زینلگیمینه اشانو
 ۶۲) بو کون قویان بولن باقا «فلان طاو مینم
 ملکم» دیو سوز بولن بیک کوب طارطشدیا. آخیرسی بو
 قاضی غه باروب آنلگ قیلاچق حکمینه هر ایکیسی راضی
 بولدیلر. قاضی: قایسگز طاوغه اوّل چقسە طاو آنلگ
 او لسوں، دیو حکم ایتدی.

باقا شولوق وقتده آقرینلاپ طاوغه یُری باشلاڈی.
 اما قویان «من الی دوستلو بولن بر آز سویله شکلاچدھ
 باقانی بیش قات او زوب کیتارمن» دیو سویله شه قالدی.
 سویلی سویلی اش خاطرندن چغوب کیتدى. ایسینه
 تشكاج يَگر وب بارسه، باقا کوبدن آنده او طرا ایدى
 سومه گاندن فائده. سو گاندن بلا کیله

۶۳) کیک بر کون زور صودن اچگاندھ موگزلىین
 کوروب ما طور لغینه بیک شادلاندی. لکن شولوق وقت
 آياقلوینلگ نچکه و کیلشسوزلگین کوروب چیكىز
 کیملندی و بىر چىلدى. شول اراده بر آوچى کیلوب
 چغو بولن کیک بیک قاتى چاوب قاچدى. آوچىدە
 کوره کوره باردى. يوللارى او رمانىه اچرا غاج کیک بىڭ

موگۇللىرىڭ باشلادى اول اراده آو چىدە آرتىن
بىستوب طتوب آلدى: شول زمانىدە كىك اوز اوزينه
ايىندى: كىلاشىز آياقلۇم قۇتقارغان ايدى ماطور
موگۇللىرىم جانىم بىلا بولدى.

آو چى بولان چىچق

٦٤ بىكصالقون كوندەبر آو چى چىچق لىرنى طتوب
طتوب بوغازلى ايدى. كون صالحىنە كوزلىنىن ياشى
لرى آغا ايدى. بىر چىچقنى بوغاز لارغە دىب طوتغاج
چىچق چامادن طش يغلارغە ئەتنىدى، آنى كوروب
ايكتەچى چىچق: بىرادى يغلااما كىز ضرر يوق بو يخشى
كىشى: كورمىسىز مى الله تعالى دن قو رقغانغە دائىم يغلاپ
ئەادر، دىدى چىچق افندىم! سز آنڭ كوز ياشىنە
ياقما كىز اشىنە باقىڭىز» دىدى

قوڭغۇز ايلە او مارطا قۇرطى،

٦٥ قوڭغۇز بىر كون او مارطا قۇرطىنە: «افندىم مىنىيەت مەملەتكىز
كە الوب بارسەلەك مىنىدە سۈنڭ كېلى بال ياصار ايدىم
دىدى قۇرط الوب بارغاج قوڭغۇز او مارطا اىيچىنە كى
عجائب اشلىنى كوركاج حىران بولوب اوزىنڭ عاجز
لەكىن اقرار قىلىدى. قۇرطلاردا شولوق وقت چەنچىكى لرى
بىولن صوغوب طشىغە اتدىلو. قوڭغۇز اولىم خىستەسىندە

اوز او زینه آيتدى: بوبلافي او زم از لەب الدەم اغاچدن
آغوب طرغان حاضر دەكتى ياصى الميم مىكامى صوڭى
بال ياصارغە» دىپ اوز زين طانوب دنيادن كىيتدى.

عقللى، كشيدن عبرت آلور

٦٦) بورى كون ارسلان - بورى - تۈكى او رطاق
بولوب آوغە چقديلىر. يۇرى طوغاج بىر ايشك - بورى كىيڭىز.
بر قويان اولا دىياو. ارسلان بورىيگە: «بونلارنى تىيگۈز
اي توب (عدالت بىرلن) بولرگە كىيرىك نىچىك بولۇرسىز
اي كان دىدى». بورى: افندىم بونلۇڭ اشى بىيڭىز كىيڭىزلىك
ارسلانىخە - قويان تۈكى گە - كىيڭىز مىكما - تىيىشلى
دېو حاضر بولوب بىردى بوسوزدىن ارسلان اچولانوب
بورىيىڭىز باشىين قايروب يباردىدە، تۈكىيگە «اي بىدا شىڭ
نىقدىر انصافسىز؟ كىيل سىن عدالت بىرلن بۇل» دىدى.
تۈكى: افندىم! ايشكى سىز كە اي يوتە ئىش - قويان تۇشكى
آش - كىيڭىز كىيچكى آش بولۇرغە تىيىش دىدى. ارسلان:
«سبحان الله! بوقدر عدالتىنى كەمن او گۈندۈز؟» دىدى.
تۈكى: افندىم بورىيىڭىز قانلى باشىندىن او گۈندىم، دېو
جواب بىردى.

نِزاع دن فائىدە چقمى

٦٧) ايڭى ماچى، رەمچىك كىيسكى طابوب اوز ارا

بیل الماینچه دَعْوَى چغار دیلو . آخیودن بُر مِیمون گَه
 حکم کهبار دیلو . میمون بولو گه کوشوب ره چکنی او رطاغه
 بار دیده اولچاونک ایکی طاباغینه صالحی . صکره آور
 گیلگانین آلب قابدی . ایکنچیسی او ر کیلدی
 اتیده آلب قابدی شولای ایتوب او ر کیلئان
 بولین قابا قابا رمچک بتار گه یاقنلاشی ماچیلر اش
 قایه بارغانین آ کلاغاج افندم قایتاروب بیزگز ایندی
 بر یاق او ر کیلسه ده بن راضی بولامز . دیو اتفاق
 علن صورا دیلو . لکن میمون « سز راضی بولاسزده
 عدالت راضی بولمیدر دیو همان اولچه دی همان اشادی
 سکاج ایکی ماچیده محروم بولوب قایتوب کیتدىلو

الداشو

۶۸ تلکی بركون صوصا غاج بر قیو باشینه کیلدی
 قیوده ارقان بولوب ایکی باشندہ ایکی چیلک بار ایدی
 تلکی بوقار یده غی چیلک که او طرو ب تشدی طو یغانچه
 سو اچکاج نیچک چغار غه ابطراب او طره ایدی اول
 اراده بر بوری کیلو ب قیوغه قارادی . قیو تبندہ او طر
 غلن قلکنی کوروب ، یار طنی آینک صوغه تشكان
 تولگسین تلکی نلک یانندہ کورودی اولنی دیوب
 تلکی دن صورا دی تاکی بوب کومج ایدی من یار طیسین

آشاب يار طيسيين سكا قالدردم» ديدى بورى - آندە
 صوڭ نىچك تۇشارگە، ذىدى. تۈكى «شول چىلكىڭ
 او طرده تو ش» ديو جواب بىردى. بورى چىلكىڭه او طروب
 تو بن طابا اينه، تۈكى دە يوقارى كوتىلە باشلادى او رطا
 بىر يerde قارا قارشى كىلگاچ «بۇنى حاڭ» ديو صورادى
 تۈكى - تجارب اشندە هە قايچان كشيلو شولاي بىر
 بويىنڭ او رئىنه آماشالىر» ديو جواب بىر و بىر چغۇب
 كىيىتدى

سوزۇنڭ قايدە بارغانىن بلوپ سو يىلەر كە كېرىڭ
 ۶۹ بىر كشىنڭ بىر ايشكى بىلۇ بىر اوگزى بار
 ايدى. بىر كۇن اوگز ايشكىڭه او زىنڭ حالتىن زارلىنى
 تون كۇن يوڭ طارطوب يېير صوقالاب عاجز بولىم
 مېكا بىر اشىن قۇطولۇرغە بىر حىمال بىلمىسىنى دوستەم؟
 ديدى ايشك - سەن خستە لەن پەچن فى كېيىكىنى بىر دە اش
 مە . قايچان خوجە سەنى شولاي كورسە صوقالارغە
 الوب بارماز ديدى. اوگز شولاي ايتدى خوجە اوگز
 فى بىر حالدە كورتاق صوقالارغە ايشكىنى الوب كىيىتدى
 كۇن بويىي صوقالاب ايشكىنى عاجز ايتدى ايشك
 او زىنڭ نصىحىتىن بىيك او كىندى. ايشك او گە قايىتقاچ

اوگز صورا دی دوستم حال نیچك دیدی
ایشک. حال ضررسز ولکن سنگ حقکده بیک
بلان خبر ایشتم دوستم دیدی
اوگز اولن؟ ایشک سنگ حقکده خوجه - آیوتە لەدە
اوگز بولاى اورسەچالورغە کیرك ایتى ارم كىتمەسون
دیوب سوپل شەدر سنگ حقکده ایشك يخشى كىناس
س پەختنى كىيېكىنى بیک يخشى اشا يوقسە بو بلاسکا کاور
دیدى. اوگزدە بیک دۇست معقول شولاى كرك دیوب
اشارغە طتندى. ایشك دە بىرگان كىڭاشىينىڭ بلا سندىن
کوچكە گە قىتلدى

تدبیر

۷۰ بو كشى آرسلاندىن قاچوب بیک تىرىن بازغە
ئىشى. اندە برا يوبار ايان كشى ارتىندىن آرسلاندە
بازغە ئىشى. آرسلان ايونى كورگاچ افندىم سز
كوبىندى بوندە دیدى. ايو. بايتاق بولدى. او سلان -
الاي ايسە آچقغانلىز، مندە بیک اچقىدم، كىيل شول
كىشىنى آشايق، دیدى. ايو (آندىن صوكى ينه آچقسەق
في آشارغە طورى كىيلگاننى او يلاپ) افندىم! بنم چە
كشىنى اشا مەعقول توگل چونكە كشىلەر حىلە گە
استا بولالار، بىز انىڭما ضررتىيدىمىن گە آنط بىرييک، بلکە

اول بز نیده بز بز حیله بولن بوندن چغاره» دیدی
آرسلاندە بۇ تىبىزنى معقول كوروب اشاماديلو.
صوڭره كشى حىلەسى بولن بازدىن اول اوزى چقىدى، صوڭو
اوسلان ايلە ايونىدە چغاروب يياردى

ظالىم

٧١) بىر كون بورى كىلوپ چىشمەنك اىيڭ يوقارى
يېيونىدە صو اچدى شول آرادە بز طوقلى (بىر يىش
طولماغان قوي بالاسى) كىلوپ چىشمەنك اىيڭ تو بەن
يېرىندە گنه صو اچدى بورى بونى كوروب اولارغە
تلەدى. هىچ حىلەسز يولىسى يابشونى معقول كورمىدى.
صىگره بىر حىلە ياصاغان بولوپ چقىدیدە آخ او ياتسز
طوقلى! نىچۈن منم صومىنى بلچرا تىداڭ» دیدى. طوقلى
مىسىكىن يىلا بواق «اي بورى افندى من نىچەك سىينىڭ
صوڭىنى بلچرا تايم، سز چىشمەنك اىيڭ يوقارىسىدىن اچد گىز
من اىيڭ تو بىندىن اچدم» ديو عذر كىتىر كە ئەتنىغان
آيدى، بورى، انك سوزىن بولب «اخ يوزاڭ قارا اادبىسىز؟
منم بولن سوز كوشىرىم كېچى بولا سىنمى الى؟ من سىينى
كوبىدىن بىلەم، سەن اوتكىن يىل منم آتا منىدە سوگوب
حقارت ايدوب بۇون عالىم كە رسواى ايتىكىن آيداڭ» دیدى.
بىچارە كۇناھىسىز طوقلى «اي بورى افندى! وائلە اوتكان

ئىمن دىناده يوق ايدم، مەنم عمرم حاضرده آلتى
اينتە بولور بولماز دىدى. بورى تىلى يىن ارىزايىتوب
«آح احمق! آلاي بولغاچ من يالغانچى ايكانمن؛ طوقتا الى
من سىتك ادېسىز لگىڭنىڭ جزا سىين بىرەيم دىدى دە
تىقلىق موينىندىن قايروب يو گە أردى.

صبى برلن چىن

٧٢) بىر صبى، هەر وقت چىكىرتىكەلر طتوب اولتۇرە ايدى.
ئى كون بىر چىن گە چىكىرتىكەدىپ قولىن صوزغان ايدى.
شىءلىن قولىن طارتىدى. چىن: يارار الى سىز ووب آلدۇڭ،
مىنى طتسەڭ چىكىرتىكە اولاونى بىك تىز طاشلار
ايدىڭ، دىدى.

مكتبىدەنى اشلىلىرى؟

٧٣) مكتبىدە، يازارغە، اوقدورغە، آڭلازغە.
وسو يله رىگە اوگىرتهلىر، وەم كالمە ئە طېيىھە - و كالمە شەهادە
اوگىرەتوب ايمان بلدرەلىر، وەم طهارت آلورغە - نماز
اوقدورغە اوگىرەتوب، كوركام خۇقلۇر بولۇن خۇقلانوغە -
و يامان خۇقلاردىن قاچنورغە حاضرلىندرەلىر، وەم بىر آز
حاب اوگىرەتوب، اوز تىۋەسەندە گى نرسەلىر حەقىندە
سو يله توب واو يلاتوب بالالرىنىڭ فىكتىرىن آچالىز. والحاصل
دەنیادە و آخىر تىدە راھت يىشرا يېچۈن كىرەك بولغان علم -

و عمللرگه حاضرلندروب چغارالى.

سؤال- اق بلن قارانى نىچك بله سز؟ ج- اق بلن قارانى
كورو ب بله من.

س- نى بلن كوره سز؟ ج- كوره من بلن كوره من.

س- كوزكى آرتندەغى كشى طاوشىن حيوان
طاوشىننى بولن ايده سز؟ ج- كوزمن ارتندەغى كشى
طاوشىن حيوان طاوشىن قلاغمىز ايله ايستوب بله من
س- اچى بولن تچىنى بولن ايده سز؟ ج- آچى
بولن تچىنى تلمىز ايلن طاطوب بله من.

س- يخشى ويماڭ ايسلىنى نىچك ايده سز؟ ج-
يخشى ويماڭ ايسلىنى بورنمىز بولن ايسناب بله من.

بورسەنك قاتى ويماشاقلغىن، تىگىز و تىگىز سۈلگىن
نى بولن بلورسز؟ ج- نرسەنك قاتى ويماشاقلغىن، تىگىز
و تىگىز سۈلگىن قولمن بولن طاطوب - و باشقە تىنمىز كە
تىدروب بله من.

س- عقللى كشى بولن عقلسىزنى، يخشى بولن ياماننى،
فائەدى نرسە بولن ضورلى نرسە لرنى بولن ايرا سز؟
ج- عقلمىز بولن ايرا مىز.

س- عقللى كشىنى قايدىن طانىسىز ج- اشله گان
اشلوندىن طانىمىز: اگر اشله گان اشلىرى او زينه و بارچە

قیمیت تیاده و آختر تده فائده لی بولسه، و بوندای اشله‌ی کوب دله، ایک عقللی کشیدر، اگر آز بولسه، یا خود فائده سی آز بولسه عقلیده شول قدر گنه در. اگر اشله گان اشی بولسه یا خود فائده سر بولسه اول عقلسز حیواندر. س. اوقدن و بلودن مقصود نیدر. ج. اوقو و بلودن مقصود: کشی حیوان لقدن یراق و فرشته‌لر گروهینه یا قن او المفسر. س. بو نیچک بولا؟ جواب. فرشته‌لر آشاهیده، اچمیک کوب یقولیدر. اوقوغان بلگان کشیده صاولغین صاقلا رق قدر لی گنه، آشی و اچه و یقولیدر.

حیوان بر اشنی اشله گاچ آرطندن فی بولغانین بردہ بلیسر فرشته‌لر هر اشنی اشله گاچ اوطندن فی بولغانین بلدر اوقوغان و بلگان کشیده بیک کوب اشنا گ آخوندہ ق بولغانین بلده در.

حیوان بر نرسه نیده آ گلامی، هم او زید هیچ بر تو سهی آ گلاتا ال میدر.

فرشته‌لر هر نرسه‌نی آ گلیلر. هم هر تور لی رو شده آ گلاتا بلده لر. اوقوغان بلگان کشیده بیک کوب نرسه‌نی آ رغنه اشاره بر لنده آ گلیدر، هم او زیده کو گلنده بار نرسه‌نی تور لی رو شچه آ گلاتا بلده در

فرشته لر کوگده و ییردە، آدمیلرگە، و باشقەنسەلرگە
حسابسز فائىدە تىدرەلر، حیوانلر او زلرى تلب هىچ بىر
نرسەگە حتى اتا آنالرى يىندە فائىدە تىدرە آلمىلار
او قوغان و بلگان كشىلردىه او زلرى يىنه و آتا آنالرى يىنه
و باشقە قوم و ديند اشلى يىنه و نسللىرى يىنه بىيك كوب فائىدە
تىدرەلر. حتى بعضلىرىنىڭ فائىدەسى اولگاچدە كىلوب
طىرەدر، قيامتىكە چاقلى بتمىدر.

او قوغان و بلگان كشىدە بوناڭ كېيى بىيك كوب
صفتلىر طابلادر كە، اول صفتلىر بىر لىن انسان حیوانلردن
ير اغراق، فرشته لرگە ياقنراق بولا در فرشته لرگە
ياقن بولغان صايىن انسان الله تعالى كە ياقن بولا بارادر.
چونكە فرشته لر الله تعالى كە دە ايڭ ياقن بىندەلر در.

او قوناڭ فائىدەسى

(٧٤) رشيد او قورغە و يازارغە بىر دە ياراتمىدر آيدى.
او قوسە، يازسەدە جزادەن قورقو بىغىه او قى و يازادر آيدى.
رشيد بىر كون لا مپا ياقنىيە درسىيەن حاضر لىرگە
اول طردى. بىرازا او قوغاج كتابىيەن يابىدیدە آناسىندەن صو ادى
انى! فى ايچون او قورغە يازارغە او گورنەلر، او قو يازوناڭ
نى فائىدەسى بار ايكان؟ دىدى.

آناسى. بالام! او قومىق يازمۇنداڭ فائىدەسى سو يىلەب

ئۇ گىز و لىكىن سىن الى بىك ياش ؟ آنى آڭلاب بىرە
لىك دىدى.

رشيد ئىق ؟ من مىرسەنى بىر دە سۆميمىن، او قورغە
يالار خىرىدە يارا تىمىن، منى او دە قالدرىسىڭىنى بار يموشكىنى
كىلاز ايدىم، قوشغان اشلىرىڭىدە آياق آستىڭىدە طوفراق
بىلور ايدىم، دىدى.

آناسى - بالام ؟ طڭلا سەڭڭى او قى بلەگان بالانڭ باشىنە
بىلەگان بىلانى سو يەر ايدىم، دىدى
رشيد ؟ سو يەر اتكايم طڭلى من، دىدى.

آناسى - بىر كون بىر بالا يولدىن بارغانىدە بىر زور صو
بايتىتىدى، صونىڭ آرقەسىنە صالحغان بىر كو چەمە بارايدى.
كۈچىچى بولغانىدە كو چەمە باشىندە بىر باغاناغە قادا قلاغان
طاقطادە ياز و كوردى. ياز و دە آيتىكان ؟ بو كو چەمە دن
ئەرگە يارامى كو چەمە بۇلغان.

او قى بىلە طرغان بو ياز و نى او قۇ دىدە بۇلوب
ايكتىچى يېردىن باروب كو چىدى. بونىڭ آرتىندى يىنە بىر بالا
كېلىدى، او قى بلە يىرىدايدى ياز و نى كۇرسەددەنى يازغانىن
سلەكاج كو چەمە كە كروپ كېتىدى. او راتاسىنە يېتىكاج
كو چەمە نىڭ طاقطاسى صنوپ صوغە تو شوب باتدى.

ياقىندە كېيلە باز ايدى، يو گروپ كېلوب چغارا دىلەر

اما بالا اولگان ايدي منه بالام ياز و بلگان نك ضوري
ديو آناسى سوزين تمام ايتدى
اورمكوج

٧٥) بۇ وقت اورمكوجىنى طاياق باشىنە قويوب
طايىھقىنى صو او رتاسىنە كىرتوب قادادىلار. اورمكوج صو
اورتاسىندەغى طاياقى دېڭىز او رتاسىندەغى جزيرەد
قالغان كېيى قالدى. طاياقنىڭ تبىينە تشوب قارادى صودى
باشقە قريغە چغارغە يول طاپىمادى. يىنە ايلەنگلە
طاياقنىڭ أستىنە چقىيدە حىلە ازىزلىك كېيى طردى. بۇ
ا زىن صىڭرە آغزىن سلىكىيەن چغار و بىر أچىن طاياق
باشىنە با غالادى و بىر أچىن هواغە يىبارگان
أچى باروب صو يانىندەغى بىر آغاچقە صارلىدى، صوڭر
اورمه كوشىدە شول اورى صالحان كوشىدەن يۇرسى
قريغە چقىدى الله تعالى حىوانلىرغە عجب حكمتلىرى بىلدۈرە در
حڪایت

٧٦) بۇ كون بۇ مسافر اداشوب بىر قويى اورمانغ
تۈشىدى آغاچلى آراسىندە بىر چىچقىنى كوردى: دائم بى
بىلگولى آغاچدىن او چوب بىر اورناغە باروب قونازد
يىنە شول آغاچقە قايتىوب بىك قاطى اواز بىرلن قىقر ور
مسافر بوندە نى عجب اش بار اىكەن، دىوب آغاچ نلا

كىيە باردى كوردى. اول آغاچدە بىر أيا ودۇرت بش
جىچق بالاسى باركە، آزق كتوب آغزلرىن اچوب
كىيلو. چىچق كىيلوب ايانك يانىنه يافراقلر قويوب يىنه
جىوب كىيتىدى. باقىندى بىر آغاچقە قونوب بىر اش بولغاننى
جىوب ئىگۈزان كېيى طردى. صىڭره مسافر كوردى بىرقاره
دەلەن آغاچقە سىدى، چىچق أيا سىينه بالالىنى اشارغە.
ئىلى تېچك آياتىكىرە سىنده قويغان يافراقلرنى كوردى،
صىقغان كېيى قورقوب توشوب كىيتىدى. نىك
بىشون اول يافراقلرده زهر بار اىكان. الله تعالى هر
اپىق اوزىنڭ حكمتىدىن بىر نۇسە اىلە صاقلىيدى.

حڪايىت

برىجىخون كە ايتدىلىر: «سەن بىزگە مجنوونلارنى صانا!»
بىل ايتدى: انلىرى بىيك كوب، انلىرى صانا راغە ازارق، من
رەركە استىسىڭىز عقللىلىرنى صانا يىم، دىدى.

بىر مجنوون

لغى ٧٨ بىر مجنوون بىر آولغە باردى. اول خلقى اندىن
بىر كە مىحرە ايتوپ بىيك كوب او يىنادىلىر مىسىمىن نى
درالاadiلىر. مجنوون بىيك جانى آچىغماچ ايتدى: اى افندىلىر!
من سەرئىڭ كېيى يخشى آدمىلىرنى بىرده بىلمىيمىن دىدى.
ئاكى اعىت: تېچون دىيە صوردىلىر. مجنوون: بىزنىڭ اولدە من

بۇ گىنە جىنۇندە منى ھو كون بىلەب قويالىر سز باڭزىدە
منم كېيىدە بىرگىز نىيدە بىلە مەكانلىر، دىيدى.
قناعت

٧٩) بۇ وقت بۇ شەردە بىيك قاطى آچلق بولدى
خلق بىيك فقير بولوب آشارغە بىر نرسە طابماز بولدىلىر. كو
نلىرىدە بۇ كون شۇل شەرنىڭ بايى خادمىينە، يكىرمى فقير بالانى
بۇقا قروب يكىرمى كومىچ بىرگە قوشدى. خادم يكىرمى
كومىچنى كوتروب بالا لارنىڭ آلدىينە قويىدىدە ايتدى:
«سز ھەر كون شۇل وقتىدە كىلوب بىر كومىچ آلورسىز»
دىيە. خادم سوزىن بىرر بىرلىرى بىرلىرى بىرى
تۇتۇشوب قىشىوب ھەرقايىسى زور راق كومىچنى آلورغۇ
طوشوب بىر كومىچ آلوب كىتدىلىر. هىچ بوسى باينىڭ
احسانىينە شۇركىر ايدۇب دۇعا ايتمىدىلىر. آرالىنىدە بۇ بىيك
فقير كىشىنىڭ آمین اسمى بالاسى بار ايدى. بىيك ادبىلى
و قناعتلى ايدى. اىلڭ صوڭغە قالغان كومىچنى گنە آلوب
باي زانىڭ احسانىينە شۇركىر ايدۇب خىير دعالىر قىلوب كىتدى.
صوڭره بالا لىر ھەر كون شۇل رو شىچە كىلوب كومىچلىنى
آلوب كىتدىلىر. آمین دە اىلڭ صوڭغە قالغان كومىچنى گنە
آلا ايدى. بۇ كون آمین گە قالغان كومىچ بىيك كچكىنە
ايدى، آمین كومىچنى آلوب خىير دعالىر قىلوب كىتدى.